

TỰ A

Khi khoa-học đã trở thành một nền tảng quan-trọng của văn-hóa, sự tạo-soạn danh-từ khoa-học được xem là một vấn-đề cấp-bách cần được giải-quyết sớm, nhất là đối với những nước đang mạnh tiến.

Ngày nay tiếng nói khoa-học không còn biệt-lập với tiếng nói phổ-thông mà chính nó đã lần lần trở nên phổ-thông-hóa hay ít nữa cũng xâm-nhập địa-hạt của tiếng nói phổ-thông rất nhiều. Nên chi việc qui-định danh-từ khoa-học không những chỉ là vấn-đề cần-yếu trong phạm-vi kiến-thức của một dân-tộc, mà còn là điều tối cần đối với nền học-vấn chung của dân-tộc ấy.

Ở nước ta, sau thế-chiến thứ hai, sự học-hỏi của dân-chúng tăng tiến một cách bất ngờ. Số sinh-viên ở bậc Đại-học đã đạt tới con số rất lớn so với những năm đầu khi mới đình-chiến. Nhưng tiếng nói khoa-học dùng ở bậc Đại-học vẫn còn nhờ cậy phần lớn nơi tiếng nước ngoài. Tình-trạng ấy không thể kéo dài mãi được và cần phải chấm dứt sớm ngày nào hay ngày ấy. Vì khi nền văn-hóa chưa được hoàn-toàn tự-lập, thì đừng vội nói đến sự độc-lập của một ngành nào khác, điều đó ai cũng thừa biết.

Cách đây khoảng hai mươi năm, đã có một vài quyển danh-từ khoa-học được xuất bản. Mặc dầu đã giúp ích rất nhiều trong công việc trình bày các vấn-đề khoa-học bằng tiếng Việt, những quyển sách đó không sao tránh khỏi khuyết-diêm của buổi đầu, và một số lớn danh-từ liên-quan đến những phát-minh mới chưa được dịch ra tiếng Việt.

Nhận thấy sáng-tác khoa-học hiện-đại đòi hỏi sự tham-gia của nhiều nhà chuyên-môn nên ngày 6 tháng 7 năm 1960, chúng tôi có triệu-tập một cuộc hội-nghị gồm các giáo-sư Trường Đại-học Khoa-học, một số giáo-sư Trường Đại-học Dược-khoa, Trường Đại-học Sư-phạm, Trung-Tâm Kỹ-thuật Phú-Thọ và nhân-viên Nguyên-tử-cuộc, đề nghiên-cứu vấn-đề dùng tiếng Việt làm thừa-ngữ ở bậc Đại-học. Một Ủy-ban Soạn-thảo Danh-từ Khoa-học liền được đề cử, chia ra tám tiểu-ban : Toán, Vật-lý, Hóa-học, Địa-chất, Động-vật, Thực-vật, Kỹ-thuật và Nguyên-tử-lực.

Ủy-ban đã nhiều lần thảo-luận về những nguyên-tắc chung cần phải áp-dụng, cho đến những chi-tiết của từng vấn-đề một, đề kiện-toàn tiếng nói khoa-học của nước nhà, cố vạch tìm một đường lối chung cho việc qui-định danh-từ mới và lựa chọn danh-từ có sẵn trong tiếng Việt-Nam.

Trong vấn-đề tạo-soạn danh-từ mới, Ủy-ban đồng chấp-thuận ba phương-sách chính sau đây, áp-dụng tùy trường-hợp : dùng tiếng thông-thường, hoặc dùng tiếng gốc Nho, hoặc dùng cách phiên-âm, nhưng ưu-tiên dành cho danh-từ Việt thông-thường.

Nhiều vấn-đề mới đã được nêu ra, nhất là sự hệ-thống-hóa từ-nguyên lấy ở chữ Nho, Việt-hóa danh-từ ngoại-quốc và thiết-lập những qui-tắc tổng-quát phiên-âm để tôn-trọng danh-pháp quốc-tế và phù-hợp với nền khoa-học hiện-đại.

Danh-từ soạn ra phải có tính-cách nhất-trí đối với những nhóm danh-từ liên-hệ. Vì mỗi chữ được khai-sinh sẽ mang lấy một đời sống riêng, nhưng phải theo định-luật chung của các từ-ngữ với ít nhiều tương-quan mật-thiết. Đời sống của một danh-từ cũng phải trải qua nhiều giai-đoạn, từ lúc phôi-thai đến tuổi trưởng-thành. Nếu thiếu một trong những yếu-tố nào đó, thì tự-nhiên sẽ bị thời-gian đào-thải hoặc biến đổi đi. Vì thế công cuộc soạn-thảo danh-từ khoa-học không thể thực-hành một cách qua-loa hay máy-móc được.

Dù sao, việc qui-định danh-từ rất phức-tạp. Nó đòi hỏi rất nhiều thận-trọng. Phải so sánh từng chữ, cân-nhắc từng ý, thế mà vẫn

không tránh được sự xóa đi soạn lại mãi. Như vậy đủ thấy sự khó-khăn, vất-vả của công việc biên-soạn đến bực nào.

Sau hơn một năm cố-gắng, công việc soạn-thảo có thể tạm gọi là hoàn-thành. Nói tạm, là vì các danh-từ đã soạn còn phải đợi thời-gian gạn lọc lâu ngày mới tới giai-đoạn ổn-định được. Không một công-trình nào hoàn-toàn ngay từ đầu. Tất cả cần được bổ-khuyết về sau. Sự bổ-khuyết sẽ là một việc tự-nhiên và rất dễ dàng. Hướng nữa, công việc của Ủy-ban Soạn-thảo Danh-từ Khoa-học không phải đến đây là chấm dứt mà còn kéo dài nhiều năm. Ủy-ban sẽ nhóm thường-trực và thường-niên để hiệu-chính và bổ-túc thêm mãi. Trong giai-đoạn đầu, chúng tôi dịch những danh-từ thường dùng ở bậc Trung-học và năm dự-bị Đại-học, rồi lần lượt đến danh-từ dùng ở các lớp cử-nhân và sau cùng danh-từ dùng trong việc khảo-cứu khoa-học.

Đến nay, bộ **Danh-từ Khoa-học** được chính-thức xuất-bản. Chúng tôi thành thật cảm-tạ quý vị trong Ủy-ban đã sốt-sàng phân công làm việc với một nỗ-lực chung, và cảm ơn các vị đã giúp chúng tôi ý-kiến trong việc soạn-thảo danh-từ. Chúng tôi ước mong rằng đây là một trong những công cuộc kiến-thiết đầu tiên hầu đi đến một nền khoa-học mới, hoàn toàn Việt-Nam, và hân-hoan đón nhận những lời phê-bình cùng những sáng-kiến của tất cả quý vị có nhiệt-tâm trong vấn-đề hoàn-bị tiếng nói khoa-học của nước nhà.

LÈ-VĂN-THÓI

Saigon, ngày 3 tháng 9 năm 1961